

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ



НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ЕСТЕТИКА”
(для бакалаврів)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Естетика — один із розділів філософії. На думку німецького філософа ХХ ст. Мартіна Хайдеггера, сутність філософії становить: запитання світу людиною й людини світом.

Йдеться про так звані “вічні питання” філософії: що таке час-тя? Що таке прекрасне? Чи може бути прекрасним життя людини? Яким чином і за яких умов?

Такі питання не можна вирішити остаточно. Кожне з них має тисячолітню історію. Найвидатніші мислителі, намагаючись відповісти на ці питання, зробили свій внесок до скарбниці загальнолюдської мудрості. Естетика постає зі спроб відповісти на питання: “Що є прекрасне?”

Різні філософи по-різному відповідали на це питання. Отже, курс має на меті ознайомлення зі спадком видатних мислителів.

Програма складена за історико-хронологічним принципом: розглядаються естетика античності, середньовіччя, Відродження і нового часу.

Основи курсу викладаються в посібнику О. В. Пустовіта “Естетика і естетика”, виданому в МАУП у 2006 р.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН дисципліни “ЕСТЕТИКА”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
Змістовий модуль I. Естетика античності, Середньовіччя, Відродження	
1	Предмет та завдання курсу
2	Естетика античності.
3	Естетика Середньовіччя
4	Естетика доби Відродження
Змістовий модуль II. Естетика XVII — XX ст.	
5	Естетика доби Просвітництва
6	Класична німецька філософія
7	Естетика романтизму
8	Антиномативні зрушення в естетиці
9	Естетика у філософії постмодернізму
Разом годин: 36	

Підготовлено професором кафедри філософії О. В. Пустовітом

Затверджено на засіданні кафедри філософії
(протокол № 18 від 24.12.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії
управління персоналом

Пустовіт О. В. Навчальна програма дисципліни “Естетика” (для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. — 14 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Естетика”, вказівки до виконання контрольної роботи, теми контрольних робіт (рефератів), питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2011
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2011

ЗМІСТ **дисципліни** **“ЕСТЕТИКА”**

Змістовий модуль 1. Естетика античності, Середньовіччя, Відродження

Тема 1. Предмет та завдання курсу

Естетика як розділ філософії. Генеза та історична еволюція терміна “естетика”. Категорія “прекрасне” як одна з центральних категорій естетики. Єдність істини, добра і краси як чинник, що дозволяє поєднати етику і естетику в єдиний курс.

Література [2; 5; 8; 16; 24; 28; 32; 37; 43; 45]

Тема 2. Естетика античності

Космоцентризм як загальна характеристика античної культури. Естетика Платона (“Гіпій Більший”, “Бенкет”). Естетика Арістотеля: мистецтво як наслідування природи. Мімесис.

Література [2; 3; 8; 15; 21; 22; 34; 36; 40; 44]

Тема 3. Естетика Середньовіччя

Теоцентризм Середньовіччя: християнство як ідейна основа середньовічної культури. Символ і життєподібність: міметична естетика античності і символізм християнського мистецтва. Готичний собор і Divina Commedia Данте Аліг’єрі. Августин Аврелій про природу і завдання мистецтва: прекрасне як утілення Бога.

Література [1; 3; 7; 22; 26; 28; 30–32; 34]

Тема 4. Естетика доби Відродження

Антропоцентризм — принцип культури Відродження. (Піко делла Мірандола. Про достоїнність людини.) Гуманізм і studia humanitatis. Титанізм творчих геніїв доби Відродження. Зворотний бік титанізму (О. Лосев. Естетика Відродження). Роль античної естетики у становленні естетичної системи Ренесансу: неоплатонізм. Живопис як найвища наука. “Книга про живопис” Ле-

онардо да Вінчі. Відродження як синтез (діалог) античності і християнства (Л. Баткін).

Література [3; 4; 8; 10; 13; 15; 17; 18; 22; 30]

Змістовий модуль 2. Естетика XVII — XX ст.

Тема 5. Естетика доби Просвітництва

Рационалістична філософія Декарта (картезіанство): розум як основа духовного життя особистості. Розум і пристрасть — конфліктні начала людської природи.

Протистояння та взаємодія двох провідних художніх стилів XVII ст.: класицизм і бароко. Французький класицизм XVII ст. Конфлікт об’язку і почуття як рушійна сила класицистичної трагедії (Корнель, Расін). Французькі моралісти XVII ст. (Ларошфуко, Лабрюєр, Паскаль) про двоїсту природу людини. Античність як естетичний ідеал класицизму: “Наука поезії” Горация та “Мистецтво поетичне” Буало. Нормативність естетики класицизму. Ієрархія мистецтв в художній системі класицизму: поезія — найвище мистецтво.

Естетика бароко. Контрреформація — світоглядна основа барокового мистецтва. Творчий доробок провідного теоретика бароко Теаууро: “з’язок далеких ідей” (кончетто) і метафора як основи бароочної образності.

Література [3; 9; 11; 17; 19; 22; 28; 29; 39]

Тема 6. Класична німецька філософія

Естетика І. Канта (“Критика практичного розуму” (1788 р.), “Критика здатності судити”(1790)). Теорія мистецтва і теорія естетичного виховання Ф. Шіллера. Художній символ в філософії мистецтва Ф. Шеллінга. Мистецтво як вищий прояв творчих зусиль природи. Гегель про природу та історичний розвиток мистецтва.

Література [8; 15; 17; 23; 25; 28; 35; 37; 41; 47]

Тема 7. Естетика романтизму

Заперечення нормативності в естетиці. Особистість митця і сутність мистецтва. Культ генія.

Характерні риси романтизму. Ірраціоналізм і культ почуття, песимізм, “естетичність” (мистецтво, а не наука, — головний засіб осягнення світу), розбіжність ідеалу і реальної дійсності, ідеалістичне “подвоєння” світу, унікальна особистість як мікрокосм (“безодня душі”), синтез мистецтв, свобода творчості, естетична цінність новації, історизм і проблема народності (національна специфіка мистецтва).

Іронія як втілення єдності протилежностей. Ієрархія мистецтв в художній системі романтизму. Музика — “небо над усіма мистецтвами”. Романтизм в опозиції класицизму.

Література [8; 11; 12; 14; 24; 35; 37; 41; 47; 50]

Тема 8. Антиномативні зрушення в естетиці

Марксизм як етика масової революційної дії. Концепція людського буття як практики. “Людина є те, що вона робить” (Гегель). Проблема перетворення (а не пояснення) світу з метою побудови комунізму, такого суспільного устрою, що в його межах “вільний розвиток кожного є умовою вільного розвитку всіх”.

Неметафізична антиспекулятивна естетика: Шопенгауер, Кіркегор, Ніцше. Одиничність і неповторність людського існування як філософська основа естетики.

Література [5; 6; 13; 17; 29; 34; 43; 45; 49]

Тема 19. Естетика у філософії постмодернізму

Заперечення принципу центрації (плюралізм) як філософська основа постмодерну. Діалогізм (М. Бахтін) як принцип культури постмодерну. Екзистенціальна естетика Ж. П. Сартра і А. Камю. Структуралізм.

Мистецтво в культурі XX ст.: новий спосіб сприйняття світу, антиутопічність постмодернізму, іронія, цитатність (коллаж як художній метод). Культура як гра (Й. Хейзінга. *Номо ludens*. Г. Гессе. *Гра в бісер*.)

Література [5; 6; 8; 11; 22; 28; 29; 33; 34; 36; 46; 49]

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

В окремих випадках студент може самостійно запропонувати та розробити тему контрольної роботи, попередньо обговоривши її з викладачем.

Основні вимоги до оформлення контрольної роботи:

- обґрунтування обраної теми;
 - опрацювання і концептивний виклад відповідної літератури;
 - наявність авторського (творчого) розділу;
 - наявність списку використаної літератури.
- Обсяг роботи — до 15 машинописних сторінок.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Естетика античності.
2. Естетика Середньовіччя.
3. Естетика доби Ренесансу.
4. Естетика доби Просвітництва.
5. Естетика Романтизму.
6. Геній як категорія естетики романтизму.
7. Уявлення про прекрасне в історії естетики.
8. Прекрасне та потворне в житті і мистецтві.
9. Комічне як естетична категорія.
10. Про природу гумору.
11. Мода як естетичний феномен.
12. Естетика одягу.
13. Творчість і самореалізація особистості.
14. Естетика Г. С. Сковороди.
15. Аполонічне та діонісійське начала в мистецтві та історії культури.
16. Естетика Ф. Ніцше.
17. Іронія як естетична категорія.
18. І. Кант про природу генія.
19. О. С. Пушкін: філософія творчості (сонет “Поету”).
20. Естетика постмодерну.
21. Естетика Арістотеля: мистецтво як наслідування природи.
22. Стоїцизм і епікуреїзм: естетичні аспекти.
23. Естетика Баумгартена.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

24. Естетика Канта.
25. Вчення і доля Сократа (“Сократ — утілена філософія”. К. Маркс).
26. Естетика Плагона (діалоги “Гіпсій Білший”, “Бенкет”).
27. Арістотель про трагедію.
28. Християнство і художня творчість.
29. Життя Ісуса Христа як утілення християнського етичного ідеалу: краса страждання.
30. Символізм християнського мистецтва.
31. Ренесансний титанізм (О. Лосев. Естетика Відродження).
32. Неоплатонізм і естетика Відродження.
33. Леонардо да Вінчі як теоретик мистецтва (“Книга про живопис”).
34. Шопенгауер про природу генія.
35. Естетика Шопенгауера.
36. Естетика Гегеля.
37. Естетика класицизму.
38. “Наука поезії” Горация і “Мистецтво поетичне” Буало: подібність і відмінності.
39. Естетика бароко.
40. Українське бароко: література, архітектура, музика.
41. Художній образ у поезії бароко: Маріно і Гонгора.
42. Категорія трагічного в античній і християнській естетиці.
43. Іронія як естетична категорія.
44. Діалектична природа романтичної іронії.
45. Іронія в естетиці постмодерну.
46. Протестантизм і мистецтво.
47. Теорія естетичного виховання Ф. Шіллера.
48. Філософія мистецтва Ф. Шеллінга.
49. Концепція синтезу мистецтв у естетиці романтизму.
50. Кіркегор як теоретик мистецтва. (П. П. Гайденко. Трагедія естетизму.)

1. Яку роль у становленні науки естетики відіграв німецький мислитель Олександр-Готліб Баумгартен?
2. Як піфагорійці розуміли гармонію?
3. Значення понять “мімесис”, “калокагатія”, “катарсис”.
4. Роль категорії “міра” в античній естетиці.
5. Як античне поняття прекрасного пов’язане з ідеєю “золотого перерізу”?
6. Прокоментуйте вислів Августина Аврелія: “Немає нікого, хто б до нас, християн, був ближче, ніж платонікі”.
7. Вплив теології на формування середньовічної естетики.
8. Як ви розумієте тезу про канонічність і символізм середньовічного мистецтва?
9. Роль поняття “світло” в середньовічній естетиці.
10. Назвіть найкрасивіший (на Ваш погляд) вірш. Вибір обґрунтуйте.
11. Що означає *studia humanitatis*?
12. Особливість ренесансного гуманізму.
13. Що таке лінійна перспектива?
14. Особливість північного відродження.
15. Прокоментуйте вислів І. Канта про те, що Просвітництво — це здатність користуватися власним розумом.
16. Зв’язок раціоналізму (картезіанства) як філософської течії з класицизмом як естетичною доктриною.
17. Основні ідеї трактату Буало “Мистецтво поезичне”.
18. Особливість кантівського розуміння природи генія.
19. Відмінність понять “мета” і “ідеал”.
20. Значення термінів “символ”, “алегорія”, “метафора”.
21. Що означає теза “свобода — це відповідальність”?
22. Роль художньої критики в художньому житті суспільства.
23. Що означає теза “мистецтво — це інтерпретація”?
24. Як співвідносяться національне і загальнолюдське в мистецтві? Обґрунтуйте свою думку, проаналізувавши конкретний твір.
25. Наведіть зразки нереалістичного мистецтва (абстракціонізм, експресіонізм, сюрреалізм). Обґрунтуйте власне ставлення до них.
26. Естетика Романтизму: загальна характеристика.

27. Синтез мистецтв у художній системі романтизму.
28. Романтизм в опозиції класицизму.
29. Передромантизм: творчість Руссо, голичний роман, Sturm und Drang.
30. Європейська лірична поезія доби романтизму.
31. Мистецтво поезії: мета й художні засоби з погляду класицистів і романтиків.
32. Романтична іронія.
33. Чому середньовічну скульптуру і архітектуру називають “Біблією в камені”?
34. Естетичний ідеал середньовічного лицарства.
35. Гуманізм як принцип культури Відродження.
36. Зворотний бік ренесансного титанізму (О. Лосєв “Естетика Відродження”).
37. Доба Ренесансу: уявлення про ідеальну людину (Б. Кастільоне “Книга придворного”).
38. Ренесансний антропоцентризм (Піко делла Мірандола “Про гідність людини”).
39. Християнство очима романтика (Шатобріан “Геній християнства”).
40. Італійське Відродження: портретний живопис як втілення гуманістичного ідеалу.
41. Естетика Леонардо да Вінчі: “живопис є наука” (Леонардо да Вінчі “Книга про живопис”).
42. Ренесансний універсалізм: життя і творчість Леонардо да Вінчі.
43. Що символізує “вертикалізм” голичної архітектури?
44. Вплив Реформації на виникнення стилю бароко.
45. Як пов’язані раціоналізм філософії Декарта і художні особливості французького класицизму?
46. Естетика французького класицизму.
47. Етичний ідеал Жана Расіна (трагедія “Андромаха”).
48. Художні особливості мистецтва Північного Відродження (Нідерланди, Німеччина, Франція).
49. Риси стилю бароко: загальна характеристика.
50. Синтез мистецтв у художній системі бароко.
51. Архітектура італійського бароко (Берніні, Борроміні).
52. Е. Тезауро — провідний теоретик бароко.
53. Французький класицизм XVII ст.: загальна характеристика.

54. Французькі моралісти XVII ст.: Ларошфуко, Лабрюйєр, Паскаль.
55. Етика Спінози.
56. Етика і естетика французьких просвітників-енциклопедистів: загальна характеристика.
57. Етика протестантизму.
58. Чому етику доби античності можна назвати “етикою свободи”, а християнську етику — “етикою любові”? Поясніть відмінність етичних доктрин, аналізуючи проблему самогубства.
59. Жанр опери як зразок синтезу мистецтв в естетиці романтизму.
60. Естетика Ф. Шеллінга.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Августин Аврелій. Исповедь. — М., 1997.
2. Аристотель. Сочинения: В 4 т. — М., 1977–1983.
3. Барг М. А. Эпохи и идеи. Становление историзма. — М., 1987.
4. Баткин Л. М. Итальянское Возрождение. Проблемы и люди. — М., 1995.
5. Бердяев Н. А. Смысл истории. — М., 1990.
6. Бердяев Н. А. Философия свободы. Смысл творчества. — М., 1989.
7. Библия. Книги Священного писания Ветхого и Нового Завета канонические. — Минск, 1993.
8. Борев Ю. Б. Эстетика. — М., 1988.
9. Буало Н. Поэтическое искусство. — М., 1957.
10. Вазари Дж. Живописания наиболее знаменитых живописцев, ваятелей и зодчих. — М., 1971.
11. Валери П. Об искусстве. — М., 1993.
12. Ванслов В. В. Эстетика романтизма. — М., 1966.
13. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. — К., 1994.
14. Гайденко П. П. Трагедия эстетизма. — М., 1970.
15. Гегель Г. В. Ф. Эстетика: В 4 т. — М., 1968–1973.
16. Гейзенберг В. Смысл и значение красоты в точных науках // Вопр. философии. — 1979. — № 12.
17. Гейзинга Й. Homo Ludens. — К., 1994.

18. *Гнедич П. П.* Всемирная история искусств. — Л., 1996.
19. *Голенищев-Кутузов И.* Буало барокко // Романские литературы. — М., 1976.
20. *Гончаренко Н.* Гений в искусстве и науке. — М., 1991.
21. *Гораций, Квинт Флакк.* Собрание соч. — СПб., 1993.
22. *Гриненко Г. В.* Хрестоматия по истории мировой культуры. — М., 1998.
23. *Гулыга А. В.* Немецкая классическая философия. — М., 1984.
24. *Гулыга А. В.* Принципы эстетики. — М., 1987.
25. *Гулыга А. В.* Эстетика Канта // И. Кант. Критика способности суждения. — М., 1994.
26. *Гуревич А. Я.* Категории средневековой культуры. — М., 1984.
27. *Гуревич А. Я.* Средневековый мир: культура безмолвствующего большинства. — М., 1990.
28. *Гусейнов А. А., Апресян Р. Г.* Этика. — М., 1998.
29. *Гусейнов А. А., Иррилиц Г.* Краткая история этики. — М., 1989.
30. *Данилова И. Е.* Искусство средних веков и Возрождения. — М., 1984.
31. *Даниэль С. М.* Искусство видеть. — Л., 1990.
32. *Эстетика* / За ред. Л. Левчук. — К., 1997.
33. *Золотухина-Аболина Е. В.* Курс лекций по этике. — Ростов н/Д, 1999.
34. *История европейской культуры* / Авт.-сост. А. В. Пустовит. — К., 2002.
35. *Кант И.* Критика способности суждения. — М., 1994.
36. *Красота человека в искусстве* / Авт. текста и сост. альбома И. А. Кузнецова. — М., 1969.
37. *Кривцун О. А.* Эстетика. — М., 1998.
38. *Левчук Л.* Західноєвропейська естетика ХХ століття. — К., 1997.
39. *Лессинг Г. Э.* Лаокоон. — М., 1987.
40. *Лосев А. Ф.* История античной эстетики. Софисты. Сократ. Платон. — М., 1969.
41. *Лосев А., Шестаков В.* История эстетических категорий. — М., 1966.
42. *Лосев А. Ф.* Эстетика Возрождения. — М., 1978.
43. *Малахов В. А.* Этика. — К., 1996.
44. *Платон.* Собрание соч.: В 4 т. — М., 1980.
45. *Фромм Э.* Психоанализ и этика. — М., 1993.
46. *Фромм Э.* Искусство любить. — М., 2001.
47. *Шеллинг Ф.* Философия искусства. — М., 1966.
48. *Эстетика Ренессанса: В 2 т.* — М., 1981.
49. *Этика: Учебник* / Под общ. ред. А. А. Гусейнова, Е. Л. Дубко. — М., 2000.
50. *Яковлев Е.* Эстетика. — М., 1998.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Естетика”	3
Зміст дисципліни “Естетика”	4
Вказівки до виконання контрольної роботи	7
Теми контрольних робіт	7
Питання для самоконтролю	9
Список літератури.....	11

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *А. А. Тютюнник*
Комп’ютерне верстання *А. П. Нечипорук*

Зам. № ВКЦ-4588

Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк ротативний трафаретний.

Ум. друк. арк. 0,8. Обл.-вид. арк. 0,11. Наклад 50 пр.
Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»

03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*